

René Guénon

Scurtă privire asupra inițierii

Traducere din limba franceză:
ROXANA CRISTIAN și FLORIN MIHĂESCU

EDITURA HERALD
București

Cuprins

Cuvânt - înainte	9
I. Cale inițiatică și cale mistică	15
II. Magie și misticism	21
III. Diverse erori privind inițierea	27
IV. Despre condițiile inițierii	33
V. Despre regularitatea inițiatică	39
VI. Sinteză și sincretism	51
VII. Împotriva amestecului formelor tradiționale	57
VIII. Despre transmisiunea inițiatică	63
IX. Tradiție și transmisiune	71
X. Centre inițiatiche	77
XI. Organizații inițiatiche și secte religioase	85
XII. Organizații inițiatiche și societăți secrete	91

XIII. Despre secretul inițiativ	105
XIV. Despre calificările inițiatice	113
XV. Rituri inițiatice	129
XVI. Ritul și simbolul	135
XVII. Mituri, mistere și simboluri	141
XVIII. Simbolism și filosofie	151
XIX. Rituri și ceremonii	159
XX. Despre „magie ceremonială”	165
XXI. Despre pretinsele „puteri” psihice	173
XXII. Respingerea „puterilor”	179
XXIII. Consacrări și rituri inițiatice	185
XXIV. Rugăciunea și incantația	193
XXV. Despre încercările inițiatice	201
XXVI. Despre moartea inițiativă	207
XXVII. Nume profane și nume inițiatice	213
XXVIII. Simbolismul teatrului	219
XXIX. „Operativ” și „speculativ”	225
XXX. Inițiere efectivă și inițiere virtuală	231

XXXI. Despre învățământul inițiativ	235
XXXII. Limitele mentalului	243
XXXIII. Cunoaștere inițiativă și „cultură” profană	249
XXXIV. Mentalitate școlară și pseudoinițiere	255
XXXV. Inițiere și „pasivitate”	261
XXXVI. Inițiere și „serviciu”	269
XXXVII. Darul limbilor	275
XXXVIII. Roza-Cruce și Rozicrucieni	281
XXXIX. Mari mistere și mici mistere	289
XL. Inițiere sacerdotală și inițiere regală	295
XLI. Câteva considerații asupra hermetismului	301
XLII. Transmutare și transformare	309
XLIII. Despre noțiunea de elită	317
XLIV. Despre ierarhia inițiativă	323
XLV. Despre infailibilitatea tradițională	329
XLVI. Despre două devize inițiatice	337
XLVII. „ <i>Verbum, Lux et Vita</i> ”	343
XLVIII. Nașterea <i>Avatărului</i>	349

Cuvânt-înainte

Ni s-a cerut, din diverse părți și în mai multe rânduri, să reunim într-un volum articolele care au apărut în revista *Études Traditionnelles* asupra unor probleme raportate direct la inițiere; nu a fost însă posibil să îndeplinim imediat această cerere, deoarece considerăm că o carte trebuie să fie altceva decât o simplă colecție de articole, și aceasta cu atât mai mult cu cât, în cazul de față, articolele, ce răspundeau unor circumstanțe și adesea unor întrebări care ni se adresau, nu se înlănțuiau precum capitolele succesive ale unei cărți; trebuiau deci refăcute, completate și dispuse altfel, ceea ce am și făcut aici. Aceasta nu înseamnă, de altfel, că am vrut să facem un tratat mai mult sau mai puțin complet și, într-un fel, „didactic”; lucrul ar fi de înțeles, la rigoare, dacă ar fi să studiem numai o formă particulară de inițiere, dar, fiind vorba, dimpotrivă, despre inițiere în general, sarcina ar fi fost imposibilă, căci problemele ce se pot pune în această privință nu sunt deloc epuizabile, natura însăși a subiectului opunându-se oricărei delimitări riguroase, astfel că nimeni nu ar putea avea pretenția ca toate problemele să fie tratate fără a se omite vreuna. Într-un cuvânt, tot ce se poate face este să luăm în considerare anumite aspecte, să ne plasăm în anumite puncte de vedere, care desigur, chiar dacă au o importanță ce apare imediat, dintr-o rațiune sau alta, lasă totuși în afara lor multe unghiuri care ar fi, de asemenea, legitime; din aceste motive ne-am gândit că termenul „scurtă privire” poate caracteriza cel mai bine conținutul prezentei lucrări, cu atât mai mult cu cât, chiar în privința problemelor globale, nu e posibil să fie „epuizată” complet nici măcar una singură.

E de la sine înțeles, de altfel, că nu se putea pune problema să repetăm aici ceea ce am spus în alte cărți în legătură

cu unele aspecte ce ating același subiect; trebuie să ne mulțumim să-l trimitem pe cititor la acestea de fiecare dată când este necesar; de altfel, în ordinul de cunoaștere la care se referă scrierile noastre, totul se leagă în așa fel încât este imposibil să se procedeze în alt mod.

Am spus mai devreme că intenția noastră a fost, în esență, de a trata probleme privind inițierea în general; trebuie deci înțeles bine faptul că, de fiecare dată când ne referim la o formă inițiativă determinată, o facem numai cu scopul de a exemplifica, de a preciza și a facilita înțelegerea a ceea ce, fără sprijinul unor cazuri particulare, ar risca să rămână prea vag. E important să se insiste, mai ales când e vorba despre forme occidentale, pentru a evita orice echivoc și orice neînțelegere: dacă facem destul de des aluzie la aceste forme, este pentru că exemplele pe care ele le pot oferi par să fie, în multe cazuri, mai ușor accesibile majorității cititorilor, iar unora dintre ei chiar familiare, mai mult sau mai puțin; este evident că acest fapt e total independent de ceea ce fiecare poate gândi despre starea prezentă a organizațiilor prin care formele inițiatice sunt păstrate și practicate. Când se ține seama de gradul de degenerare la care a ajuns Occidentul modern, e foarte lesne de înțeles că multe lucruri de ordin tradițional, și cu atât mai mult de ordin inițiativ, nu mai pot subzista decât în stare de vestigii, lipsite aproape de sens chiar și pentru cei care le păstrează; această situație face, de altfel, posibilă răspândirea, alături de vestigiile autentice, a numeroase „contrafaceri” despre care am avut ocazia să vorbim în altă parte și care numai în asemenea condiții pot iluziona și pot reuși să fie luate drept ceea ce nu sunt; dar, orice ar fi, formele tradiționale dăinuiesc în ele însele, independent de aceste contingente. Adăugăm, de asemenea, că, atunci când, dimpotrivă, se întâmplă să luăm în considerare chiar aceste contingente și să discutăm nu de forme inițiatice, ci de starea organizațiilor inițiatice și pseudo-inițiatice în Occidentul actual, nu facem

decât să constatăm unele fapte, fără a interveni evident cu ceva și fără vreo altă intenție sau preocupare decât aceea de a spune adevărul în privința lor ca în privința oricărui alt aspect luat în considerare în cursul studiilor noastre și într-un mod cât mai dezinteresat posibil.

Fiecare e liber să tragă concluziile care îi vor conveni; în ceea ce ne privește, nu este deloc sarcina noastră să-i atragem sau să-i îndepărtăm pe aderenți de la vreo organizație – oricare ar fi ea –, nici să îndemnăm pe cineva să ceară inițierea într-un loc sau altul ori să se abțină; considerăm că aceasta nu ne privește în niciun fel și n-ar putea în niciun caz să intre în rolul nostru. Unii se vor mira poate că ne vedem obligați să insistăm atâta și, într-adevăr, acest lucru ar putea să fie inutil dacă n-ar trebui să ținem seama de neînțelegerea de care dau dovadă majoritatea contemporanilor noștri și, de asemenea, de reaua-credință a unui prea mare număr dintre ei; suntem, din nefericire, foarte obișnuiți să ni se atribuie tot felul de intenții pe care nu le-am avut niciodată, și aceasta de către oameni din cele mai opuse părți, cel puțin în aparență, pentru a nu lua toate măsurile de precauție necesare; nu îndrăznim să adăugăm și suficiente, căci cine ar putea să prevadă tot ceea ce unii sunt capabili să inventeze?

Nu va trebui să mire nici faptul că am insistat adesea asupra erorilor și confuziilor mai mult sau mai puțin obișnuite în legătură cu inițierea, căci, în afara utilității evidente de a le risipi, am fost nevoiți, în multe cazuri, tocmai constatându-le, să tratăm mai în detaliu un punct determinat sau altul care, altfel, ar fi putut părea de la sine înțeles sau, cel puțin, ca neavând nevoie de atâtea explicații. Este demn de remarcat că unele dintre aceste erori nu sunt datorate numai profanilor sau pseudo-inițiatorilor – fapt care n-ar avea în fond nimic extraordinar –, ci și unor membri ai organizațiilor inițiatice autentice, printre ei fiind chiar unii care sunt priviți ca „lumini” în mediul lor, ceea

ce este poate una dintre probele cele mai izbitoare ale stării actuale de degenerare la care făceam aluzie mai înainte.

În legătură cu aceasta, ne gândim că putem exprima, fără a risca prea mult să fim rău interpretați, dorința ca, cel puțin pentru unii dintre reprezentanții acestor organizații, considerațiile pe care le expunem să contribuie la conștientizarea a ceea ce este cu adevărat inițierea; nu ne facem speranțe exagerate în această privință, cum nu ne facem în tot ceea ce se referă la posibilitățile de restaurare pe care Occidentul le mai poartă încă în el însuși. Cu toate acestea, sunt unii cărora le lipsește mai mult adevărata cunoaștere decât bunăvoința; dar bunăvoința nu e suficientă și problema ar fi de a ști până unde e susceptibil să se întindă orizontul lor intelectual și, de asemenea, dacă sunt destul de calificați pentru a trece de la inițierea virtuală la inițierea efectivă; în orice caz, în ceea ce ne privește, nu putem să facem mai mult decât să oferim câteva date de care vor profita, poate, cei capabili și dispuși să le folosească, în măsura în care împrejurările le-o vor permite. Aceștia nu vor fi, sigur, niciodată foarte mulți, dar, cum am spus adesea, în lucrurile de acest ordin nu numărul contează, cu condiția totuși, în acest caz special, ca numărul să fie, cel puțin pentru început, acela pe care îl cere constituirea organizațiilor inițiatice; până acum cele câteva experiențe încercate într-un sens mai mult sau mai puțin apropiat de cel despre care e vorba, după câte știm, n-au putut, din diverse motive, să meargă suficient de departe pentru a fi posibil să se evalueze rezultatele care ar fi putut fi obținute dacă circumstanțele ar fi fost mai favorabile.

Este, de altfel, foarte limpede că ambianța modernă, prin însăși natura sa, este și va fi mereu unul dintre obstacolele principale pe care le întâmpină, inevitabil, orice tentativă de restaurare tradițională în Occident, atât în domeniul inițiativ, cât și în oricare alt domeniu; e adevărat că, în principiu, domeniul inițiativ ar trebui, prin însuși caracterul său „închis”, să fie mai

ferit de influențele ostile ale lumii exterioare, dar, în fapt, organizațiile existente s-au lăsat prinse de aceste influențe încă de mult, și anumite „spărturi” sunt acum prea largi pentru a mai putea fi reparate ușor. Astfel, pentru a nu lua decât un exemplu tipic, adoptând forme administrative care le imitau pe cele ale guvernărilor profane, aceste organizații au dat prilejul unor acțiuni potrivnice care, altfel, n-ar fi găsit niciun mijloc de a se exercita contra lor, căzând în gol; această imitație a lumii profane constituie, de altfel, în ea însăși, una dintre acele răsturnări ale raporturilor normale atât de caracteristice pentru dezordinea modernă în toate domeniile.

Consecințele acestei „contaminări” sunt astăzi atât de manifeste, încât trebuie să fii orb ca să nu le vezi; cu toate acestea, ne îndoim că mulți știu să le raporteze la adevărata lor cauză; mania „societăților” este prea înrădăcinată în cazul celor mai mulți dintre contemporanii noștri pentru ca ei să conceapă fie chiar și simpla posibilitate de a se lipsi de anumite forme pur exterioare; tocmai de aceea contra acestui aspect ar trebui, cel puțin la început, să acționeze oricine ar vrea să întreprindă o restaurare inițiată pe baze cu adevărat serioase. Nu vom merge mai departe cu aceste reflecții preliminare, căci, o spunem încă odată, nu este rolul nostru de a interveni activ în tentativele de acest gen; tot ce pretindem în această privință este să arătăm drumul celor care ar putea și ar vrea să se angajeze; în rest, valoarea celor ce sunt de spus e departe de a se limita la aplicarea la forme inițiatice particulare, deoarece e vorba, înainte de toate, despre principii fundamentale, comune oricărei inițieri, fie din Orient, fie din Occident.

Esența și scopul inițierii sunt, într-adevăr, totdeauna și peste tot aceleași; numai modalitățile diferă, prin adaptarea la timpuri și locuri; și vom adăuga imediat, pentru ca nimeni să nu se poată înșela, că nici această adaptare, pentru a fi legitimă, nu trebuie să fie vreodată o „inovație”, adică produsul unei fantezii individuale oarecare, ci, precum adaptarea formelor tradiționale

în general, ea purcede în definitiv dintr-o origine nonumană, fără de care n-ar fi cu adevărat nici tradiție, nici inițiere, ci numai una dintre acele „parodii” pe care le întâlnim atât de frecvent în lumea modernă, care nu vin de nicăieri și nu duc nicăieri și care, de asemenea, nu reprezintă cu adevărat, dacă se poate spune astfel, decât neantul pur și simplu, când nu sunt instrumentele inconștiente a ceva încă și mai rău.

I

Cale inițiativă și cale mistică

Confuzia între domeniul ezoteric și inițiativ, pe de o parte, și domeniul mistic, pe de alta, sau, dacă se preferă, între punctele de vedere care le corespund este una dintre cele mai frecvente astăzi și, se pare, nu totdeauna în întregime dezinteresate; aceasta este, de altfel, o atitudine destul de nouă sau care, cel puțin în anumite medii, s-a generalizat mult în acești ultimi ani, de aceea ni se pare necesar să începem prin a ne explica net asupra acestui punct. A devenit o modă, dacă se poate spune așa, să se califice ca „mistiche” înseși doctrinele orientale, până și cele în care nu există nici măcar umbra unei aparențe exterioare ce ar putea da loc la o asemenea calificare din partea celor care n-ar putea merge mai departe de aparențe; originea acestei false interpretări e imputabilă, firește, anumitor orientaliști care poate n-au ajuns la ea, la început, printr-un gând ascuns, bine definit, ci numai datorită incomprehensiunii și prejudecății lor obișnuite, mai mult sau mai puțin inconștiente, de a reduce totul la puncte de vedere occidentale¹. Dar au venit apoi alții, care s-au folosit de această asimilare abuzivă și care, văzându-i folosul pentru propriile lor scopuri, se străduiesc să propage ideea în

¹ Mai ales de când orientalistul englez Nicholson și-a permis să traducă *taḥawwuf* prin misticism, s-a convenit în Occident că ezoterismul islamic e ceva esențialmente „mistic”; și, chiar în acest caz, nu se mai vorbește deloc despre ezoterism, ci numai despre misticism, adică s-a ajuns la o adevărată substituție a punctelor de vedere. Culmea este că, asupra problemelor de acest ordin, opinia orientaliștilor, care nu cunosc aceste lucruri decât din cărți, contează cu mult mai mult în ochii imensei majorități a Occidentului decât avizul aceluia care au o cunoaștere directă și efectivă!

afara lumii speciale și, în fond, destul de restrânse a orientaliștilor și a clientelei lor; faptul acesta e mai grav, nu numai pentru că astfel confuzia se răspândește din ce în ce mai mult, dar și pentru că sunt ușor sesizabile semnele neechivoce ale unei tentative „anexioniste”, contra căreia se cuvine să fim puși în gardă.

Într-adevăr, cei la care facem aluzie pot fi priviți ca negatorii cei mai „serioși” ai ezoterismului; sunt exoteriștii religioși care refuză să admită că ar exista ceva dincolo de propriul lor domeniu, dar care socotesc, fără îndoială, această asimilare sau „anexiune” mai abilă decât o negare brutală; și, văzând în ce mod unii dintre ei încearcă să travestească în „misticism” doctrinele cel mai clar inițiatice, s-ar părea, într-adevăr, că această sarcină are în ochii lor un caracter deosebit de urgent¹. Există, cu toate acestea, chiar în domeniul religios căruia îi aparține misticismul, ceva care, în anumite privințe, ar putea să se preteze mai bine la o apropiere sau mai degrabă la o aparență de apropiere; este ceea ce indică termenul de „ascetică”, întrucât în acest caz este vorba, cel puțin, despre o metodă „activă”, în locul absenței de metodă și al „pasivității” care caracterizează misticismul și asupra cărora vom reveni imediat²; dar e de la sine înțeles că aceste asemănări sunt cu totul exterioare și, pe de altă parte, această „ascetică” nu are poate decât scopuri prea vizibil limitate pentru a putea fi cu folos utilizate în acest fel, în timp ce, cu misticismul, nu se știe niciodată prea exact unde se ajunge și chiar acest vag e, cu siguranță, propice confuziilor.

Numai cei care fac acest lucru deliberat, ca și cei care îi urmează mai mult sau mai puțin inconștient nu par să se îndo-

¹ Alții se silesc, de asemenea, să travestească doctrinele orientale în „filosofie”, dar această falsă asimilare este, în fond, mai puțin periculoasă decât cealaltă, din pricina îngusteii limitări a însuși punctului de vedere filosofic; de altfel, aceștia nu reușesc, prin felul în care prezintă doctrinele respective, decât să facă ceva total lipsit de interes și ceea ce se degajă din lucrările lor e cel mai adesea o prodigioasă impresie de „plictiseală”.

² Putem cita ca exemplu de „ascetică” *Exercițiile spirituale ale sfântului Ignățiu de Loyola*, al cărui spirit e incontestabil pe cât posibil de puțin mistic și care este cel puțin verosimil că s-a inspirat în parte din anumite metode inițiatice de origine islamică, dar bineînțeles, aplicându-le unui scop total diferit.

iască de faptul că, în tot ce se referă la inițiere, nu există, în realitate, nimic vag, nimic nebulos, ci, dimpotrivă, lucruri foarte precise și „pozitive”; de fapt, inițierea este, prin însăși natura sa, pur și simplu incompatibilă cu misticismul.

Această incompatibilitate nu rezultă, de altfel, din ceea ce implică, la origine, cuvântul „misticism”, el însuși evident înrudit chiar cu vechea denumire a „misterelor”, care aparțin dimpotrivă ordinului inițiativ; dar acesta este unul dintre cuvintele pentru înțelegerea cărora, departe de a ne putea referi numai la etimologie, este riguros obligatoriu să ținem seama de sensul impus prin folosirea lui, sens care este, de fapt, singurul ce i se atribuie la ora actuală. Or, fiecare știe ce se înțelege, de câteva secole, prin „misticism”, încât nu mai e posibil să fie folosit pentru a desemna altceva; acesta și este termenul despre care spunem că nu are și nu poate avea nimic comun cu inițierea, mai întâi pentru că acest misticism ține exclusiv de domeniul religios, adică exoteric, și apoi deoarece calea mistică diferă de calea inițiativă prin toate caracterele lor esențiale, diferența fiind de așa natură, încât creează, între ele, o adevărată incompatibilitate.

Precizăm, de altfel, că este vorba mai degrabă despre o incompatibilitate, de fapt, decât despre principiu, în sensul că în niciun caz nu negăm valoarea, cel puțin relativă, a misticismului, și nici nu-i contestăm locul care îi aparține în mod legitim în anumite forme tradiționale; calea inițiativă și calea mistică pot coexista¹ perfect, dar ceea ce vrem să spunem este că e imposibil ca cineva să le urmeze concomitent, și aceasta fără a prevedea obiectivul către care pot conduce, în afară de faptul că, având în vedere diferența profundă între domeniile la care se referă aceste căi, se poate bănui că obiectivul n-ar putea fi același în realitate.

Am spus deja că această confuzie, care-i face pe unii să vadă misticism acolo unde nu e nici cea mai mică urmă, își are

¹ Ar putea fi interesant, în această privință, să se facă o comparație cu „calea uscată” și „calea umedă” a alchimiștilor, dar aceasta ar ieși din cadrul studiului de față.

punctul de pornire în tendința de a reduce totul la puncte de vedere occidentale; pentru că, în realitate, misticismul propriu-zis este ceva ce aparține exclusiv creștinismului occidental.

În legătură cu aceasta, am avut ocazia să facem o observație destul de curioasă ca să o notăm aici: într-o carte despre care am vorbit în altă parte¹, filosoful Bergson, opunând ceea ce el numește „religie statică” și „religie dinamică”, consideră că cea mai înaltă expresie a acesteia din urmă constă în misticism, pe care, de altfel, nu-l înțelege deloc și îl admiră mai ales pentru ceea ce noi socotim a fi, din contră, vag și chiar greșit sub anumite raporturi; dar ceea ce poate părea de-a dreptul ciudat din partea unui „necreștin” e că pentru el „misticismul complet”, oricât de puțin satisfăcătoare ar fi ideea pe care și-o face, e același ca și pentru misticii creștini. Într-adevăr, ca o consecință necesară a puținei stime pe care o arată „religiei statice”, filosoful uită că aceștia sunt creștini înainte chiar de a fi mistici sau, cel puțin, pentru a justifica faptul că ei sunt creștini, el pune în mod ilegal misticismul la originea creștinismului însuși; și, pentru a stabili în această privință un fel de continuitate între creștinism și iudaism, ajunge să-i transforme în „mistici” pe profeții iudei; evident, despre caracterul misiunii profeților și despre natura inspirației lor n-are nici cea mai vagă idee².

Oricum, dacă misticismul creștin, oricât de deformată și împuștinată ar fi concepția sa, este astfel în ochii săi chiar tipul misticismului, motivul e în fond ușor de înțeles: strict vorbind, nu există niciun alt misticism în afară de acesta; și chiar misticii numiți „independenți”, cărora noi le vom spune „aberați”, nu se inspiră, în realitate, chiar fără să știe, decât tot din idei creștine, denaturate, mai mult sau mai puțin golite de conținutul lor original. Dar și acestea, ca și multe altele îi scapă filosofului nostru

¹ „Les deux sources de la morale et de la religion” – în legătură cu acest subiect vezi cap. XXXIII din *Domnia cantității și semnele vremurilor*. (Trad. Teodoru Ghiondea, Ed. Herald, 2022 – N. red)

² De fapt, nu se poate găsi misticism iudaic propriu-zis decât în hasidism, adică într-o epocă foarte recentă.

care se silește să descopere, înainte de creștinism, „schițe ale misticismului viitor”, când, de fapt, e vorba despre lucruri total diferite. Există, îndeosebi în legătură cu India, câteva pagini care dovedesc o nemaiauzită incomprehensiune. Există, de asemenea, misterele grecești, și aici apropierea bazată pe înrudirea etimologică pe care am semnalat-o mai sus se reduce, de fapt, la un destul de prost joc de cuvinte; în plus, Bergson e silit să mărturisească el însuși că „cea mai mare parte dintre mistere n-au avut nimic mistic”; dar atunci, de ce vorbește în acești termeni? Reprezentarea lui despre ceea ce au fost aceste mistere este cea mai „profană” din câte ar putea fi; ignorând totul despre inițiere, cum ar putea înțelege că acolo, la fel ca și în India, era ceva care, mai întâi, nu avea nimic de ordin religios și apoi mergea incomparabil mai departe decât „misticismul” său și chiar, trebuie să spunem, decât autenticul misticism care, prin însuși faptul că ține de domeniul pur exoteric, are limitările sale¹.

Nu ne propunem acum să expunem în detaliu și complet toate diferențele care separă, în realitate, cele două puncte de vedere, inițiativ și mistic, deoarece numai pentru aceasta ar fi nevoie de un întreg volum; intenția noastră este de a insista mai degrabă asupra diferenței în virtutea căreia inițierea, în însuși procesul său, prezintă cu totul alte caractere decât misticismul, chiar opuse, ceea ce e suficient pentru a arăta că este vorba

¹ Alfred Loisy a vrut să-i răspundă lui Bergson și să susțină, împotriva lui, că nu există decât o singură „sursă” pentru morală și pentru religie; în calitatea sa de specialist în „istoria religiilor”, el preferă teoriile lui Frazer celor ale lui Durkheim; și, de asemenea, ideea unei „evoluții” continue celei a unei „evoluții” prin mutații bruște; în ceea ce ne privește, acestea au aceeași valoare; dar există cel puțin un punct asupra căruia trebuie să-i dăm dreptate, și acesta se datorează educației sale ecleziastice; grație acesteia, el îi cunoaște pe mistici mult mai bine decât Bergson și observă că ei n-au avut niciodată nici cea mai mică bănuială despre ceva care să se asemene cât de puțin cu „elanul vital”; evident, Bergson a vrut să-i facă înaintea de orice „bergsonieni”, ceea ce nu e deloc conform cu realitatea istorică; și A. Loisy se miră, de asemenea, pe bună dreptate, să vadă că Jeanne d'Arc e trecută printre mistici. Semnalăm în trecere, pentru că e interesant de notat și aceasta, că lucrarea se deschide printr-o mărturisire amuzantă: „Autorul prezentului opuscul, declară el, nu-și cunoaște vreo înclinație specială pentru probleme de ordin pur speculativ”. Iată, cel puțin, o lăudabilă franchețe; și apoi o spune el însuși, și într-un fel atât de spontan, încât îl credem pe cuvânt!

despre două „căi” nu numai distincte, ci și, în sensul pe care l-am precizat, incompatibile. Ceea ce se spune cel mai adesea în această privință este că misticismul este „pasiv”, iar inițierea, „activă”; faptul este, de altfel, foarte adevărat, cu condiția să fie bine determinată accepțiunea în care trebuie exact înțeles. Aceasta înseamnă mai ales că, în cazul misticismului, individul se mărginește să primească pur și simplu ceea ce i se prezintă și așa cum i se prezintă, fără ca el însuși să intervină cu ceva; și, să o spunem imediat, că pericolul principal rezidă tocmai în faptul că e „deschis” astfel tuturor influențelor, de orice ordin ar fi; în plus, cu rare excepții, el nu are pregătirea doctrinară necesară pentru a stabili între ele o oarecare diferențiere¹.

În cazul inițierii, dimpotrivă, individului îi aparține inițiativa unei „realizări”, care va fi urmărită metodic, sub un control riguros și permanent, și care trebuie să ducă, normal, la depășirea chiar a posibilităților individului ca atare; este absolut necesar să adăugăm că această inițiativă nu e suficientă, căci, evident, individul nu s-ar putea depăși prin propriile sale mijloace, dar inițiativa – și acest lucru contează pentru moment – constituie obligatoriu punctul de plecare pentru întreaga „realizare” a inițiatului, pe când misticul nu are nicio inițiativă, nici chiar pentru acțiuni care nu trec dincolo de domeniul posibilităților individuale. Această distincție poate părea destul de clară, întrucât arată că cele două căi – inițiativă și mistică – n-ar putea fi urmate simultan, dar nu este totuși suficientă; am putea chiar spune că această distincție nu răspunde decât aspectului cel mai „exoteric” al problemei și, în orice caz, e prea incompletă în ceea ce privește inițierea, fiind departe de a include toate condițiile necesare acesteia; dar, înainte de a aborda studiul acestor condiții, trebuie să risipim alte câteva confuzii.

¹ Acest caracter de „pasivitate” explică, dacă nu justifică, erorile moderne care tind să-i confunde pe mistici fie cu „mediumii”, fie cu alți „sensibili” în sensul pe care „psihiștii” îl dau acestui cuvânt, fie chiar de-a dreptul cu bolnavi.